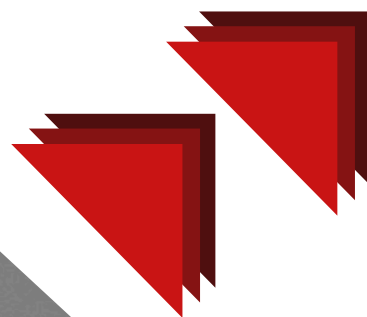

БЪЛГАРИЯ И СВЕТЪТ

СЪБИТИЯ, ПРОЦЕСИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Януари 2026

Gallup International Balkan

+359 883 999 831

press@gallupinternational.bg

www.gallupinternational.bg

София 1000, ул. "Цар Симеон" № 31

ISSN 3033-2052

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

доц. д-р Татяна Буруджиева - председател
проф. д-р Росен Стоянов
чл. кор. проф. д.н. Владимир Чуков
проф. д-р Михаил Константинов
доц. д.н. Огнян Минчев
доц. д-р Борислав Цеков
д-р Петър Кичашки
д-р Петко Петков

© „България и светът: събития, процеси,
перспективи“ е научно издание в областта на
социалните и политически изследвания.

Издател: „Галъп интернешънъл болкан“ ЕАД.

При препечатване изцяло или на части от него, позоваването на „Галъп интернешънъл болкан“
и на съответния автор на цитираната част, е задължително.

ISSN 3033-2052

www.gallupinternational.bg

За абонамент: press@gallupinternational.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Росен Стоянов - <i>2025-та - годината</i>	1
Татяна Буруджиева - <i>Януари 2026 – развитие на политическите трендове от 2025 г.</i>	8
Огнян Минчев - <i>Клин клина избива, но вторият остава</i>	14

Художествено оформление и коректура:
Марио Георгиев, American Institute

2025-та – годината

Проф. д-р Росен Стоянов

За ситуацията – телеграфно

Мониторингът над България, най-вече този от Европейската комисия (ЕК) и Съвета на Европа (ПАСЕ), отпадна.

България стана пълноправен член на Шенген и от 01.01.2026 г. – в Евронзоната.

В „Лукойл България“ бе назначен специален управител, което доведе и до получаване от страна на САЩ на дерогация за българските дружества на компанията.

Правителството с мандата на ГЕРБ подаде оставка, като Борисов за пореден път отне инициативата дори и от своите, бе проактивен и „подаде“ оставката на правителството на Желязков.

В ареала на ППДБ тенденцията е към капсулиране, болшевизиране и догматизиране на политическия дискурс.

ДПС „Ново начало“ асимилира остатъците от АПС по места, като върви към завършване на процеса по прелегитимация.

БСП инкасира най-трудната си година. Поискана е оставката на председателя на партията, насрочен е и конгрес за избор на нов. Предишният председател на тази партия работи за свой проект, т.е. срещу БСП.

АПС и „Величие“ с голяма вероятност отпадат от следващ парламент. При влизане на проект на Радев, ако и когато това стане факт, застрашени са още ИТН, МЕЧ и БСП.

Броженията на очакващите нов политически проект около Радев са в разгара си. След „токсичната прегръдка на Борисов“ следва „партиен канибализъм“ на Радев.

Правителство „трансмисия“. Борисов – на кръстопът – частичен успех.

Всяко участие във властта инкасира обществено недоволство и спад в доверието. И колкото по-дълго е това битуване в управлението на едни и същи партии и най-вече лица, толкова по-нетърпеливи да изразят своето несъгласие и протест стават онези, които не те подкрепят изначално, но и толкова вероятността да разочароваш и част от гласувалите за теб се увеличава. При предсрочни избори в предполагаема перспектива, твърде вероятно е поне 3 от настоящите 9 парламентарно представени партии да не успеят да преминат 4 процентната бариера, а още една да успее едва-едва да се качи на борда. Обозримостта, дори с конкретна дата, на която настоящото правителство да подаде оставка, бе единственото, което би прагматизирало смисъла от продължаване живота на тази изпълнителна власт и оставането в коалиционно взаимодействие на настоящите три партии. Но това не се случи.

През политическата 2025 г. дефицитът на конкретно и категорично

артикулирани идейни, ценностни и идеологически политически възгледи, се превърна от конюнктурно оправдание за необходимост от компромиси, през аргументация от типа „в интерес на държавата и „хората“, до основен белег на българската политическа система. С изключение на някои откровенно популистки и националистически прокламации, мнозинството от представените в българския парламент партии се обезличиха до ниво на възможност за реструктуриране във всякаква конфигурация. Безпринципността с кого може и с кого категорично не е възможно коалиране, допринесе до размиване на основните демаркационни линии, определящи политическото противопоставяне и парламентарно представителство като проекция на обществени нагласи, настроения и избор.

Един от големите казуси, надвиснали над страната, като предстояща криза, с потенциал от особено мащабен размер, бе решен с назначаване на особения управител на българската рафинерия Лукойл. По този начин се получи мигновено даването от американска страна на дерогация, свързана с скоршните забрани и ограничения на този основен руски бизнес, финансиращ войната с Украйна.

Опитът на редовното правителство да постигне дълго преследвани цели, като влизането в Еврозоната например, се увенча с успех, но на тежка цена. Крайното разминаване в политическата оценка на възможно и невъзможно в икономически и международно политически план на отделните съставни на коалиционното правителство Желязков, резултираха в политики и действия, но най-вече в комуникация, които можем да определим като противоречащи си. С цел избягване на сътресения и търсене на дългосрочен хоризонт за това управление, се наложиха компромиси, които инкасираха тежка политическа щета, най-вече за победилата на последните избори политическа сила – ГЕРБ. Правителството подаде оставка, не само поради трите сравнително големи протеста в край на 2025 г., но и поради невъзможността от продължаване да носи непосилния товар на обвиненията в леви политики от една страна и постоянните съмнения в тясна обвързаност и зависимост от ДПС Ново Начало от друга.

Отново политическо решение, този път за еврото. Еврозоната – Рубикон или... Прецедентът.

Правителството Желязков дойде със заявката за предвидимост, перспективност, стабилност и дългосрочен хоризонт като първото редовно управление след поредица служебни правителства, назначавани от президента Радев. Основното, и е справедливо да отбележим – успешно, достижение на този кабинет, бе влизането на България в европейския финансов съюз. Този дълго отлаган от поредица правителства акт, съпътсван от от противоречиви оценки от външната среда, спъван от обективни финансови препятствия и редица вътрешни разнопосочни интереси и политическа невъзможност, в крайна сметка категорично присъедини страната ни към европейското семейство и демократичния свободен свят.

В рамките на своите правомощия, кабинетът внесе в парламента широко коментиран и оспорван от не една и две от заинтересованите страни бюджет за 2026 г. Отхвърлен от опозицията и превърнал се в лйтмотив на първия голям декемврийски протест в столицата, темата се превърна в основен аргумент за искана впоследствие оставка. В края на декември 2025, дни преди реалното и на практика приемане на еврото – 01.01.2026 г., правителството, избрано с мандата на ГЕРБ, подаде оставка, като по този начин България се превърна в прецедент – първата държава, влизаща в

Еврозоната без бюджет и с правителство в оставка. Това се оказва възможния ход. При динамиката на ситуацията, веднъж получили самочувствие, че едва ли не всички „против“ това управление са „за“ самонаричащата се „демократична опозиция“, напрежението постепенно се уталожи до ниво, осигуряващо дори и глътка въздух на управляващите. Защото този парламент има още живот. Защото правителството продължава да работи.

А единствено кардинална промяна и крайно разграничаване между политическите субекти, с чиято подкрепа кабинетът Желязков управляваше, притежава потенциал да намали прогнозираната електорална щета на коалицията от последните 11 месеца.

На ръба на конституционна криза.

Политическата ситуация в края на януари 2026 г. представлява потенциал за конституционна криза. От общо 10 души краткият списък с потенциални служебни министър-председатели бе редуциран рязко, след като председателят на Народното събрание Рая Назарян даде заявка за отказ, последвана от Омбудсманът на републиката Велислава Делчева. За пореден път категорично по темата се изказа и гуверньорът на БНБ Димитър Радев, като обясни, че нито той, нито който и да е от неговите заместници нямат право да участват в този процес, поради служебните си ангажименти, ограничения от ЕЦБ, конфликт на интереси и особено важния във финансово изражение етап – приемането на еврото. Спекулациите около името на Андрей Гюров не трябва да се отчитат като възможни, най-малкото поради факта, че неговото име е свързано с решение на КПК, последвано от започнало съдебно производство по оспорване на това решение. Гласовете за това, че той може да напусне поста си и по този начин да бъде номиниран, са правен нонсенс – напускай ти позицията си, той автоматично отпада и от списъка с потенциалните служебни министър-председатели.

Списък с имената в т.нар. „домова книга“:

Рая Назарян, като председател на Народното събрание;]

Димитър Радев, управител на БНБ, Андрей Гюров, подуправител на БНБ;

Петър Чобанов, подуправител на БНБ, Радослав Миленков, подуправител на БНБ;

Димитър Главчев, председател на Сметната палата;

Маргарита Николова, заместник-председател на Сметната палата;

Силвия Къдрева, заместник-председател на Сметната палата.

Велислава Делчева, омбудсман;

Мария Филипова, заместник-омбудсман.

Така или иначе преобладаващата част от описаните по-горе имена са издигнати от парламентарната група на управляващите и избрани с покрепата на ДПС Ново начало. Залагането на който и да е от тях от страна на Радев би било алогично или тенденциозно подигравателно. Да не забравяме и потенциалната ситуация, в която президентът може да бламира предложението за състав на преложен му служебен кабинет, както вече направи с този, предоставен му от номиниратната от него Горица Кожарева. Разбира се, съществува и хипотетичната възможност всички в описания списък да откажат да поемат този политически ангажимент. Всичко това има потенциала да ни изправи пред невъзможност за съставяне на служебен кабинет, който да ги организира и проведе предсрочни избори, което предхожда и е задължително условие за насрочване на дата за провеждането им.

Площадната демокрация.

Поколенията Baby Boomers, X и Y бяха гладни за свобода, защото такава нямаше. Сегашните поколения Z и Alpha са жадни за признание, успех и щастие – днес, сега, веднага.

Политическото противопоставяне е самата същност на партийната политическа система. То е задължително, в защита и представителство на съществуващи в обществото различия. Това е и канализиране на крайното междуличностно, групово или общностно противоречие и несъгласие. Що се отнася до повишаването на напрежението от последните дни 2025 г., то се дължи на установената невъзможност от страна на разединената опозиция, за продължаване на опозиционна дейност в рамките на Народното събрание и постигане на някаква – всъщност каквато и да е, ефективност от тези им действия в рамките на парламентарно установените практики. Това доведе и до началото на ескалация на напрежението, първо през политическото говорене на всички опозиционни лидери, впоследствие до напрежение в кулоарите на българския Парламент, премина през систематична кампанийна активност в социалните мрежи и накрая се изля по площадите на страната.

Какво предизвика тази ескалация с перспектива за радикализация? Отговорът не е кратък, но по същество – за пореден път установяваме неумението да се комуникира с обществеността от страна на поредно българско правителство, липсата на общуване вътре в рамките на Парламента между отделните политически субекти и не на последно място – политическото износване и овехтяване, политическата умора на дълго „практикуващи“ политически субекти и скъсване връзката със съвременната динамика на обществените процеси.

В последните 15 години имаме около 600 000 нови гласоподаватели. Това са хора без ограниченията на несвободата, без носталгия по миналото, жилаещи да бъдат щастливи и успешни тук и сега, интересуват се от своята реализация, не притежават скрупулите и ограниченията на възрастните. Това са хора, които смятат, че бъдещето е тяхно и абсолютно им принадлежи. Важното е именно техния интерес към политическото да се привлече, засили и канализира, като разберат че политиката ги засяга лично и на всекидневна база, така че чрез активното им участие в политическия проект на всякакви нива и функционалности, да се минимизират някои недобри практики в изборния процес от последните години.

Повишаването на интереса към политическото, изразен чрез повишаване на избирателната активност от своя страна, ще е сериозна, масивна пречка пред корпоративния, клиентелисткия, купения и контролиран вот.

Протестът – от инструмент на демокрацията към моден тренд и хуънингово изживяване.

Всъщност протестът бе срещу статуквото. Срещу политическото статукво. Не срещу конкретна партия или персона, нито срещу имагинерен „модел на управление“. Протестът е красив, защото е млад. На площада бяха „новите“ българи, а политиците си остават същите. Важното е, че множеството на площада дефинира себе си като различно от тези, преди тях.

Протести от този вид не могат да доведат до реална и дълбока промяна в

политическото. Но тази енергия е полезна, повече от навременна и с огромен потенциал. От тази енергия несъмнено ще се възползват определени политически играчи, тя ще бъде преразпределена в политическото пространство, няма да се загуби, като основният въпрос е за какво ще се употреби. И дано да е за създаване на нова, млада, грамотна, образована, интелигентна, модерна, европейска и демократична алтернатива...

За да се реализираш в политиката, вариантите не са много. Единият минава през припознаване на някой политически субект като отговарящ на собствените ти произход, възпитание, образование, ценности, политически идеи и т.н. Но това означава да попаднеш в същия този модел, срещу който протестираш. Вторият вариант е, заедно с твои единомишленици, да се възползваш от гарантираното от Конституцията и законите право на свободно сдружаване на свободни граждани и да създадеш собствена политическа формация. Дали това е реалистично, възможно, правено? Да. Каква е потенциалната ефективност? Неясна. Съществуват ли рискове, условности, капани за зависимости, нужда от финансиране, национално представителство? Несъмнено. Но нещата на практика винаги са далеч по-сложни от макар и добре измислените слогани, плакати и кампанийни протестни наративи. Политиката е прагматика и това не трябва да се забравя, а основен въпрос на политическото е въпросът, свързан с властта. Но и с нейното усвояване, делегиране, разпределение и функциониране. Всичко друго е наивност, романтизъм, носталгия или манипулация.

И все пак – по време на изборите множеството от площадите ще се изправи срещу мнозинството гласоподаватели.

Ще издържи ли коалицията ППДБ? Коалиция пред разпад – невъзможният компромис.

Да направим важното уточнение – „Продължаваме промяната“ никога не се е заявявала и никога не е била приемана за дясна партия. Напротив – неолибералните и прогресистки идеи, послания и действия, ги позиционират далеч вляво от центъра дори. „Да, България“, от друга страна, като партньор на ДСБ в коалицията „Демократична България“, може да бъде определена като либерална. В този смисъл всяко едно твърдение за сближаване на позициите на „синьото“ с Радев, по отношение на предсрочни избори и изборите за следващ президент, са нещо повече от откровена злонамерена манипулация. Ако по някаква причина от „Да, България“ продължат с установения в последните месеци уклон и реверанси към Радев и ПП, то коалицията им с ДСБ не само че е поставена под въпрос, а е все по-вероятно да се разформирова скоропостижно. Защото битуването на Радев и ДСБ в едно уравнение е повече от безпринципно и алогично. И това е и трябва да бъде най-малко поради употребата на темата „войната в Украйна“ във вътрешнополитически аспект.

Защото, ако допуснем като прагматичен отговора на един генерал на въпроса „Чий е Крим?“ и го определим за единствено възможния и от гледна точка на военното дело и Realpolitik в известна степен верен, то отговорът, който дължи на същия въпрос, един политик, държавник и президент, задължава с категорично противоположна оценка.

Опозиция в насипно състояние – алтернативата.

Алтернатива винаги съществува. Друг е въпросът дали тя ще доведе до позитивно и бързо развитие, дали ще има не само политическата воля, но и личния кураж, интелектуалния потенциал, човешкия ресурс, административните и организационни умения и комфорта на бъдещия избран резултат, че да извърши дълбоките реформи и промени, от които държавата и обществото ни отдавна се нуждаят.

Старите, конвенционални и „предвидими“ политически субекти загубиха своя образ, отказаха се от идеологическата си основа, на базата на която се комуникират ценности около които се обединяват хора, които гласуват. До предел бе изтънена границата на допустимостта, за да може да се премине вододела – приемането ни в Еврозоната.

Оказа се, че демонизирането на едни и скрализирането на други не бе достатъчно, за да мотивира по-широка и силно изявена подкрепа

Радев започна да управлява през служебни кабинети по задължение, описано в Конституцията, предизвикано от слабостта на политическите партии, липсата на коалиционна култура, неспособността на основните политически партии да провидят напред и да съобразят потенциала му в перспектива.

И ако Радев е онази „заплаха“, която има потенциала да negliжира или да приобщи голяма част от настоящата нееднородна и разпръсната опозиция, дори и такива, които някои наричат десни, то това може да се превърне и в повода, който ще даде основание на един от двамата – Борисов и Пеевски, да се откаже от другия или да застане срещу него.

Проекцията президентски избори. Радев – партиен лидер, маскиран като президент.

През втората половина на '25 година започна масирано насищане на публичното и медийно пространство с „очакване“ на президентски партиен проект. И макар с тази тема да се спекулира вече трета поредна година, извън обикновеното политиканстване на добре познатите апологети и глашатай на Радев, самият той, още изпълняващ функциите си на президент на републиката, Радев започна да действа в контекста на стратегически перспективи на тактическа основа, тук и сега.

„Ще го направя, когато най-малко очаквате“.

Публичния образ на президентската институция, еманация на която е самата особа на президента, става все по-неотговарящ на изискванията, правомощията и визията, вменени по Конституция. Като партизиране на институцията, призвана да обединява нацията. А що се отнася до „хората“ – крайно време е политиците да започнат да се изразяват коректно, без генерализации, ненужни и погрешни обобщавания, хиперболизиране, простоватост и популизъм, защото в противен случай рискуват да бламират представата за собствената си интелигентност. „Хората“ сме всички ние – гражданите на републиката – различни, равни и неравни, личности и не съвсем, свободни и несвободни, богати и бедни, в нужда или самостоятелни, зависими и независими, млади и с перспектива, възрастни, деца и т.н., и т.н. И именно в различността е красотата на демокрацията – различност на нагласи, мнения, гледни точки, на ценности, вярвания и пристрастия. Ползването на калъп, в който желаят да ни „напъхат“ политиците е погрешна, неефективна и в крайна сметка недалновидна стратегия.

Единната дясна кандидатура за президент – възможност за оцеляване или стратегическо политическо решение.

На втория тур на предстоящите в края на настоящата година президентски избори, онова, което счита себе си за модерно европейско дясно е възможно да се преформатира. По задължение, по „принуда“, по желание или идеологически причини, и то с дългосрочна перспектива. Този процес задължително включва присъединяване и на консервативната и дясна извънпарламентарна част от старото „синьо“, в това число привличане и на немалкото общественици и интелектуалци, които се явяват самостоятелно неформални лидери на мнение и значими „обяснители“ и „разказвачи“ на общественополитическите процеси.

Президентски избори '26 – символният избор.

Резултатът от президентските избори догодина ще има по-скоро символичен характер. При наличие на кандидат, подкрепен от Радев и евентуална негова/нейна победа, това ще се превърне в мотив и притежава потенциала тотално да обезличи БСП и да създаде нова левица, но и да ни тласне в посока на неояво прогресистко управление с привкус на източна мека диктатура. При обединена дясна кандидатура, отказвана до момента, но все пак с потенциал, евентуалния успех би означавал търсене на златното сечение – стратегически, дългосрочни и устойчиви перспективи, но задължително в западна демократична перспектива. А това е единствено възможно през издигане на нови лица, необременени от минало и настояще, с перспектива и бъдеще, с личностен, граждански и политически потенциал.

Родолубието, а не крайното патриотарство, ще поведат след себе си все поголеми маси хора, които осъзнали че да част от свободния свят, независимо дали го определяме като западен или още по-„западен“, носи в себе си ценности, правила и закони, а не опит да се предефинират чисто конюнктурно, за да могат същите онези политикани да извлекат краткосрочни политически дивиденди

Либералната демокрация, партийната система и парламентарната република не трябва да бъде поставяни под съмнение от никого и не бива да стават заложник в нечии лични политически амбиции и домогвания.

Януари 2026 – развитие на политическите трендове от 2025 г.

Доц. д-р Татяна Буруджиева

През изминалата година политическите процеси се характеризираха с движение в основата и видима на повърхността стабилност. Естественият резултат е политическа дестабилизация, която излиза извън прогнозираното от отделните политически субекти. В началото на 2026 година и пред поредните предсрочни избори е важно да анализираме доколко политическите субекти ще успеят да приведат в адекватност с обективните процеси своите предизборни стратегии и действия.

Правителството

Трудният избор на правителство през януари 2025 създаде политически взаимодействия, които даваха възможност за стабилизация на политическия процес и прекъсване на спиралата от предсрочни избори. Движещ интерес за постигането на тази цел беше създаването на наднационална кауза – присъединяването на България към еврозоната. За ГЕРБ като партия мандатоносител центрирането на управлението около тази стратегическа кауза създаваше възможност за връщане в управлението на страната след няколко години пребиваване в опозиция.

Подготовката на бъдещото мнозинство се осъществи в процеса на конструиране на парламента и по-конкретно – избора на председател на НС. Давайки този пост на една от малките партии – БСП, ГЕРБ на практика изгради конструкцията на бъдещото управление. Коалиционен кабинет с парламентарно мнозинство, съставен от първата политическа сила и трите малки партии – ИТН, БСП и АДП, създаваше възможности, но и стана залог за редица трудности.

Първата от тях беше стабилността на мнозинството. Логично беше да се очаква желание на някой от малките партньори да получи в хода на управлението достатъчно власт, която да му помогне да си реши вътрешнопартийните проблеми. Вероятно ГЕРБ са очаквали, че партньорите им от АДП ще са доволни от самото присъствие във властта, но агресивната атака на лидера на другата част от разделеното ДПС – Пеевски – естествено принуди бившите му съпартийци да търсят много повече сила в изпълнителната власт, за да се справят с поглъщането на целия електорат на ДПС отпреди разделението на партията.

Логично, опитът да се преразпредели властта отвъд договореното с останалите партньори доведе до отказ на АСП да участва в правителственото мнозинство. Така правителството се превърна в правителство на малцинството. Тук бяха възможни два варианта. Първият – да се работи с плаващи мнозинства. Този вариант можеше да бъде избран от ГЕРБ, но опозицията стартира още в първите месеци серия от вотове на недоверие, които наложиха необходимостта от търсене на парламентарна подкрепа за правителството.

Тази подкрепа беше дадена от ДПС НН и така стратегията на опозицията за превръщане на правителството в заложник на волята на Пеевски стартира. Докато

управляващите партии бяха заети с доказване стабилността на правителството и публичното доказване на невъзможността опозицията да го свали, тази стратегия показва новата възможност пред опозицията да се превърне в алтернатива на управляващите. Фокусът на общественото внимание беше категорично разположен в парламента, а правителството беше извадено от битката управляващи – опозиция. На практика всяка дискусия по повод негови действия, успехи, бездействия и грешки беше превърната в дискусия за това кой управлява. Отговорът на опозицията беше Пеевски, а аргументите за това бяха разположени изцяло в полето на парламента.

Парламентът

През изтеклата година за първи път Народното събрание – извън работата на Великото народно събрание – стана център на българския политически процес. И успя да докаже ниското качество на политическия потенциал и лидерство. Липсата на представяне на алтернатива се компенсираше с крайна агресивност и превръщане на парламентарния дебат във война.

Отсъствието на политически дебат и налагането на персоналните обиди за стандарт на всяко изказване имаше за резултат не просто отвращението на българите от политиците. То даде възможност да се изградят образите на злодеите – Пеевски и Борисов. Образ, който беше визуализиран на протестите срещу правителството в края на годината – протести, в които взеха участие както всички партии от парламентарната опозиция, така и техните избиратели.

Техният опит от онова, което виждаха и чуваха от пленарната зала, беше превърнат в стабилна емоционална мотивация – унищожаване злото и неговата алтернатива побеждава. Разбира се, парламентът нито можеше, нито искаше да създаде алтернатива, защото целта беше да се получи ситуация, в която победата над злото ще бъде разказана чрез изваждането от властта на двамата злодеи, т.е. чрез падане на правителството.

Втората стъпка в доказването на тази победа също беше далеч от предлагане на българите на алтернативни политики и решения на проблемите им. Тя се състоеше в смачкването на врага. Затова стратегията на опозицията беше чрез поредица от протести да се поддържа гневът на улицата, който да доведе не просто до падане на правителството, но и до такова състояние на омраза към двете партии, че да се гарантира пълен успех на бъдещите избори.

За целта беше необходимо правителството и парламентът да продължат да работят в ситуация на нарастване на нетърпимостта и омразата към електорално все още силните ГЕРБ и ДПС НН. Разбира се, очакването, че другите две малки партии ще направят всичко възможно, за да задържат правителството и да отдалечат отиването на предсрочни избори, беше важен фактор в реализацията на тази стратегия.

За Пеевски падането на правителството също не беше вариант, защото отнемаше възможността да продължи да е ключовият фактор за съществуването на парламентарно мнозинство и функционирането на изпълнителната власт. Бързата оставка и отиването на предсрочни избори още през декември даде възможност на ГЕРБ да излезе от варианта за развитие на събитията, в който водеща роля има ППДБ. Нещо повече – провали напълно тактиката им по повод работата на парламента.

Опозицията

През 2025 г. двете основни партии в коалицията ППДБ смениха своите лидери. Логично беше да се очаква промяна в действията за постигане на целта – първо място в изборите и възможност за съставяне на правителство.

Първите 6 месеца от изминалата година опозицията работеше в режим на реакция – водещ субект в политическия процес беше ГЕРБ. Ситуацията изглеждаше стабилизирана, а властта – концентрирана. Агресивната атака към опозицията, олицетворена от ареста на кмета на Варна от ПП и обвиненията за корупция в местната власт в София, принуди опозицията да реагира не по-малко агресивно с цел да предотврати своето унищожение.

Опитът да възбуди протести в защита на представителите на ПП, както и върволицата от неуспешни вотове на недоверие срещу правителството, доведоха до кардинална промяна на действията след лятната ваканция на народните представители. Новите лидери се заеха да доказват своята категорична необходимост, за да се промени ситуацията, и нарастващата агресия на атаката в парламентарна зала и в работата на комисиите се разви в организация на протестите през декември.

Бюджетът беше повод да се преобърнат позициите и да не се даде възможност на управляващото мнозинство да реализира своите политики. Промяна на бюджета така, че да реализира интересите на онези, които са в опозиция и нямат властта, но имат гласа на протеста, беше целта за 2025 г.

Опозицията имаше нужда от още време, за да постигне следващата си цел – намаляване на електоралната подкрепа за ГЕРБ. При това можеше да разчита на своето обединение около тази цел. Категоричната разпокъсаност на тази опозиция, както и пълната невъзможност да работят заедно по която и да е от важните за нацията политики, трябваше да бъде преодоляна. И общият враг дава възможност да се постигне иначе невъзможното обединение.

Избирателите

През изминалата година българите продължиха да бъдат разделяни и разминаването между дневния ред на гражданите и този на политиците стана все по-очевидно. Общественото мнение продължи да бъде доминирано от две убеждения.

Първото – че политиците не стават за нищо, не се интересуват от проблемите на хората, а от собствените си интереси. Резултатът е категорично желание за промяна, но също така категорично объркване кой може да я направи, как да се осъществи и каква трябва да е тя.

Най-лесният отговор в тази ситуация е всяка политическа фигура и партия да се опита да се превърне в Спасител. Най-изкушен от получаването на тази роля е президентът. През изминалата година той системно представяше себе си за единствения избор на различни социални и професионални групи в българското общество, като успоредно с това поддържаше позиция на алтернатива на всеки политик и партия.

Упоритото преследване на целта да се изгради образът на политик, който единствен може и е различен от всички останали, се маркираше от събития, в които все по-отчетливо и ясно той заявяваше готовност да излезе от президентството и да се справи с всички омразни на хората политици. Срещи, обръщения към нацията,

постоянна критична реакция на всяко действие и решение на правителството и парламента, нарастваща интензивност на присъствие на негови говорители в медиите, които да разкажат за неговите намерения и възможности, социологически данни за потресаващ електорален успех, ако направи партия – огромна по мащаби организация и публичност, за да се наложи в общественото мнение тезата, че щом се появи неговата партия, това ще унищожи всичкото политическо зло, защото ще помете електорално неговите противници.

Въпреки това – постоянни колебания, заявки за това как ще изненада всички и лавина от слухове. И двете кампании – тази на самия президент и тази на неговите застъпници – текат успоредно и със засилено темпо от есента на 2025 г., като резултатът е, че вече никой не се съмнява, че ще участва в предсрочните избори; дискутира се само датата на появата.

ППДБ също атакуват общественото мнение с кампания „дайте ни цялата власт“. От заявката на лидера на ПП за 135 народни представители в новия парламент, до желанието за 121 на лидера на ДБ Мирчев, до апела на бившия лидер на ПП всички от протеста да гласуват за тях, защото иначе няма как да получат 121, и старта на предизборната кампания с обиколка на страната с инсталацията на прасетата – от всичко това следва, че ППДБ нямат друг вариант за управление, освен да се надяват партия на президента да участва в изборите и да им гарантира управление с коалиционно правителство, в което те ще са основната партия, а президентската партия ще им даде възможност да управляват.

Тази цел е вариант на казаното от Денков, че са използвали Пеевски, когато им е бил необходим, за да реализират своите цели – разбирай, че новата идея е да използват и Радев по същия начин. Не бива да забравяме, че самият Радев нарече ППДБ шмекери и вероятно има същия план за тях – ако се наложи да участва в избори и стане първа политическа сила, да допълни парламентарното мнозинство за правителство с техните гласове.

Така избирателите вече са поставени в ситуация на избор „или-или“, в който най-важното е кого ще приемат за по-силен. Следователно очертава се първата решаваща битка – ППДБ ли ще са основният донор на избиратели за президентския политически проект, или той ще събира по малко от малките БСП и ИТН и основно ще бъде подкрепен от негласуващи избиратели.

В тази битка за позицията на първа политическа сила влезе и ГЕРБ. Тяхната кампания има за начална цел запазване на избирателите от предишните избори, т.е. 600 000 гласа. Изборът, който представят пред избирателите ГЕРБ, е класически – знаете какво можем, видяхте какво постигнахме през тази година, ние сме единственият гарант срещу експерименти и хаос.

Това е разговор не само с техните избиратели, но и с всички онези, които са притеснени от твърде динамичните и доста конфликтни международни процеси, от неяснотата на ситуацията в България – влизането в еврозоната тепърва изисква необходимост от силно управление и политическа стабилност, всички, които предпочитат сигурността пред риска. Доколкото това ще им донесе успех, тепърва ще видим, но със сигурност ги предпазва от грешки и не им създава рискове.

Общественото мнение има още един кандидат за първото място, който е позициониран така, че всички други да искат да го победят. А това е ситуация в социалната психология, която играе ролята на аргумент, че си най-силният.

В битката за електоралните нагласи активно участва и „Възраждане“. Техните усилия срещу въвеждането на еврото тепърва се очаква да им носят разширение на електоралната подкрепа. Да, те не успяха – еврото стана национална валута – но техните аргументи срещу въвеждането му тепърва ще могат да бъдат използвани, за да им носят повишаване на доверието.

Не бива да пропускаме и нарастващото недоволство от решенията и действията на ЕК, икономическите и финансови проблеми на страните в еврозоната, нарастващата сила на радикалните партии в основните европейски държави – накратко, националната и международната ситуация работи в полза на „Възраждане“. Доколко тази партия ще съумее да се възползва от тази ситуация, също е трудно да се каже днес. Но разделението в българското общество е налице.

И то не е толкова про- или анти-Русия, както го представят десните партии, колкото про- и анти-статуквото – както в България, така и в ЕС. Това разделение е стратегическо и отваря нови възможности за развитие на радикални партии като „Възраждане“.

ДПС НН с лидер Пеевски е един от ключовите играчи не само на предстоящите избори, но и в ролята си на символен каналлизатор на политическия процес у нас. През цялата изминала година те агресивно и неотстъпно се налагаха именно като ключов фактор в българската политика – действие, което дотук реално работеше за реализация на целите на ППДБ.

Обвиненията за купен и контролиран вот, радикалната политизация на промяната в Изборния кодекс, демонизацията на лидера им като символ на превзетата от частни интереси държава получават като образ лидер, който непрекъснато налага идеята, че само той защитава народа, изобличава крадците и мошениците в политиката, нищо не може да го спре и на него може да се разчита. Този образ е подплатен с конкретно решаване на множество проблеми по места.

В резултат – разделение по оста „всички го мразят, но на мен ми помогна“. Това разделение силно работи в общността на българските турци и други малцинствени групи, които се усещат не просто по-различни, но и по различен начин живеещи, което дава възможност на Пеевски да владее избирателите на бившето ДПС. Тези около 400 000 души му гарантират, особено при слаба активност на изборите, място сред първите три партии.

Нещо повече – така структурирана, кампанията на ДПС НН поддържа възможността атаките към лидера да се интерпретират като атаки към общността, а агресивните акции на лидери на ППДБ в тази общност само циментират разделението и отварят стари рани от Възродителния процес.

От казаното дотук става ясно, че политиците играят върху стари и задълбочават нови разделения, което по-скоро обърква избирателите, защото ги поставя пред избор на крайни варианти. Вместо разговор и информация за това какви са проблемите според различните партии и какви решения за тях предлагат, хората са разкъсани между образи на герои и злодеи. Вместо разговор с активни граждани, получават място в партера и възможност като публика да аплодират или да освиркват актьорите на сцената. Дори вариант да се сбият с другите агитки от фенове на един или друг политик.

2026-та година

Началото на годината е старт на нов цикъл от избори. Резултатите от предстоящите предсрочни избори за НС имат два възможни сценария в зависимост от това дали ще има нов сериозен играч в лицето на Радев, или не.

Ако президентът оглави политически проект, той ще влезе в НС и може да постигне разместване на местата на първите четири партии. Протестите от декември миналата година несъмнено ще са източник на повишена активност, но засега не може да се предвиди сериозното ѝ нарастване. Нещо повече – от повишената активност ще се възползват различни партии, така че единствената прогноза при повишаване на активността днес е, че тя няма да концентрира вот в един политически субект.

Участието на партия на Радев ще намали шансовете на партии като ИТН и БСП да влязат в парламента, както и ще ограничи разпръсването на вота към малки партии. Така че това участие вероятно ще доведе до парламент с по-малък брой партии в него. И въпреки това е невъзможно партии като „Възраждане“ и ДПС НН да не попаднат в него.

Битката за първите три места ще е между ГЕРБ, партията на Радев и ППДБ. По-голяма е вероятността битката на предстоящите избори да е основно между този нов партиен субект и ГЕРБ, защото засега тенденцията е новата партия да привлече част от избирателите на ПП, което на практика ще извади коалицията ППДБ от битката за първото място. Ако тази прогноза е вярна, вероятността за съставяне на правителство ще клони към нула и вероятността да има нови предсрочни избори още през 2026 година е висока.

Ако президентът не напусне поста си, дори и в изборите да участва проект, който хората ще възприемат като негов, трудно може да се прогнозира неговият успех. Най-вероятното в този сценарий е парламент с множество малки партии, подобен на настоящия. В такъв парламент съществуват повече възможности за съставяне на многопартиен коалиционен кабинет, който обаче трудно може да се предвиди колко ще е стабилен.

В такъв парламент първата политическа сила може и да излъчи правителство, но то ще трябва да работи и да има състав, много по-различен от това, което вече познаваме в българската политическа практика. Вероятността да се състави правителство от експерти и професионалисти нараства, но парламентарното му мнозинство ще е изправено пред постоянни проблеми.

Този сценарий дава шанс на множество малки партии да привлекат избиратели, тъй като противопоставянето, недоверието и конфликтите в обществото работят за раздробяване на партийната система. В същото време тази ситуация затруднява съществуващите по-големи партии да се борят за привличане на периферия, което означава, че те по-скоро ще получат резултати, близки до получаваните дотук.

Възможно е привличане обратно към ППДБ на изгубени в последните години избиратели, което ще им гарантира влизане в битка за първото място. Но изходът е трудно да се предвиди преди регистрацията на листите.

Със сигурност можем да кажем, че подобно развитие на изборите изключва стабилна правителствена коалиция поради изключената възможност на първите две партии да си сътрудничат в управлението. И отново ще постави въпроса за влиянието и значимостта на лидера на ДПС НН в работата на бъдещия парламент и за стабилността на бъдещото правителство.

КЛИН КЛИНА ИЗБИВА, НО ВТОРИЯТ ОСТАВА

Доц. д-р Огнян Минчев

На 13 януари президентът Тръмп се обърна към протестиращите в Иран в своята социална мрежа Truth Social: "Ирански патриоти, продължавайте да протестирате! Превземете вашите институции! ... Помощта е на път". Този призив създаде високи очаквания за начало на военна операция в помощ на гражданската революция срещу режима на аятоласите. Тази операция обаче бе отменена или отложена. Имаше различни догадки за причините на това отлагане. Непублични преговори между Техеран и Вашингтон, лобиране на разтревожените правителства на страните от региона срещу военна намеса на САЩ – която би могла да породи „домино ефект“ и дългосрочно да дестабилизира Близкия изток, както и аргументи в самия екип на Доналд Тръмп – какви цели и на каква цена са постижими в рамките на една ограничена военна намеса срещу Техеран. Изказано бе и мнение, че е необходимо да се концентрират повече военни средства в региона – и че самолетноносачът Линкълн е напуснал Южнокитайско море на път за Залива. Всяко от тези предположения би могло да има значение за взетото решение за отлагане на операцията, въпреки разочарованията на мнозина - в Иран, в Израел и другаде.

Дългата история на стратегическа намеса на официален Вашингтон в кризите на Близкия изток е създавала специфична логика за оценка и очаквани резултати от една поредна интервенция, чието разгръщане е предстоящо. Всяка подобна операция води до сериозни структурни промени във властовия баланс на региона, но обичайните резултати в по-дългосрочен план могат да се опишат чрез популярната българска поговорка „Клин клина избива, но вторият остава...“ През февруари 1979 г. режимът на шах Реза Пахлави в Техеран рухва и на власт идва режимът на Ислямската република начело с аятолах Хомейни. Това е драматична промяна за стратегическите баланси в региона и за интересите на водещата сила на обединения Запад – Съединените щати. Иран и Турция – две съседни мюсюлмански страни със светско управление – са стълбовете на югоизточния фланг на НАТО в условията на Студената война. Анкара и Техеран играят ключова сдържача роля не само по отношение на потенциална агресия на Москва, но и по отношение на поредица арабски режими в своето обкръжение, в които Съветския съюз има съществено влияние – в Сирия, в Ирак, в Египет на Гамал Абдел Насър. Ислямската революция в Техеран отключва значима дестабилизация на цялостното регионално статукво. Преди всичко – тя слага началото на религиозно възраждане с радикален антизападен патос – Хомейни нарича Америка „големия сатана“, докато за атеистичната диктатура в Москва е предназначено по-мекото определение „малкия сатана“. Аятоласите публично декларират своята цел за унищожение на Израел, а религиозният им патос събужда надеждите на религиозните ислямисти в целия регион, потискани от десетилетия от светските авторитарни режими. Иран е огромна и богата страна, притежаваща потенциал за мощна властова проекция в целия Близък изток. Едно възможно оперативно решение е източване на стратегическия потенциал на Техеран – стопански, военен, политически и идейно-религиозен – чрез продължителен военен конфликт, поглъщащ енергията и ресурсите на режима.

Подходящият съперник на революционен Техеран се оказва режимът на Саддам Хусейн от съседен Ирак, който има амбициите за водеща геополитическа сила в арабския свят, в Близкия изток. Съперничеството и войните между Персия и Вавилон продължават от хилядолетия насам, а Багдад получава щедра международна – западна военна и икономическа помощ, за да поддържа военните действия с Техеран в продължение на почти осем години. Войната взема над един милион жертви и струва – по някои оценки – почти два трилиона долара. Революционният патос на ислямската революция е редуциран, а режимът в Багдад се е превърнал в мощна регионална сила... Която търси нови възможности за геополитическа експанзия. През август 1990 г. Ирак окупира Кувейт, а през 1991 г. президентът Буш-старши начело на международна коалиция нанася удар върху Багдад – операция „Пустинна буря” - и поставя режима на Саддам в статут на болезнени ограничения – свежда режима до регионален парий в продължение на повече от десетилетие. „Клинът” на ислямската революция е притъпен – „клинът” на непомерната геополитическа амбиция на Саддам е пречупен. В регионалната структура на властта в Близкия изток са вбити нови „клинове”...

През 1979 г. Политбюро на КПСС е силно съблазнено от успеха на ислямската революция в Иран. Възможността Москва да се възползва от дестабилизацията на Близкия изток възражда мечтите за достъп до „топли морета” – и по конкретно до Персийския залив, където са разположени огромна част от световните ресурси на петрол. Пътят към Ормузкия пролив минава през овладяването на Афганистан – бедна планинска страна с лоша инфраструктура, която трудно се поддава на окупация и подчинение... В Кабул управлява относително близък до Москва социалистически режим, начело с диктатора Хафизула Амин. Екипът на Брежнев взема решение, че подобният вариант е смяна на режима чрез военно нахлуване и изграждане на потенциал за по-нататъшна интервенция в съседен Иран. Вашингтон начело с президента Картър обявява край на кратката епоха на „разведряване”(détente), започнала с договора САЛТ-1 от 1972-ра и конференцията в Хелзинки от 1975 г. Съветската окупация на Афганистан бележи най-голямото поражение на съветската военна и стратегическа мощ – десетилетие по-късно (1989 г.) Горбачов е принуден да изтегли съветския военен контингент от страната. Поражението става факт благодарение на мощния координиран фронт на ислямистките партизани – „муджахидини” – в Афганистан, в редиците на които се сражават не само афганци, но и мюсюлмани от целия Близък изток. „Муджахидините” се ползват с мощна стратегическа подкрепа от Вашингтон, както и от щедро финансиране от Риад и други арабски столици. Победата на ислямистките партизани над съветските войски в Афганистан се превръща в ключов фактор за края на Студената война. Западът е „избил” най-упорития „клин” на глобално стратегическо съперничество с комунистическия колос, побеждавайки го със силите на ислямистките „муджахидини”. На мястото на този „клин” застава друг – успешното партизанско движение на муджахидините слага началото на експанзиращите мрежи на фундаменталисткия ислямизъм и тероризъм, кулминирали в атентатите от 11 септември 2001 г., в гражданската война в Ирак след 2003 г., в завладяването на обширни територии от тоталитарния проект на „Ислямска държава” (ISIS).

Когато Вашингтон – или все още обединеният Запад – планират интервенция за справяне с поредното геополитическо предизвикателство, основен проблем е не отстраняването на един враждебен режим или организирана групировка, а попълването на властовия вакуум, който остава след разчистването им. Модерната либерална култура на Запада насърчава обществения диалог и компромиса в посока

споразумяване между съперничаещи си обществени сили. Вакуумът във властта винаги поражда съперничество за запълването му, но в либералния модел на политическа култура конкуренцията се съвместява с договарянето. В традиционната политическа култура на Близкия изток (и в редица други традиционни култури) договарянето и компромисът са проява на слабост, а не на добронамереност. Вакуумът на властта ескалира пределно борбата за власт. В началото на 21 век неоконсервативните съветници на президента Буш-младши наложиха визия за цялостно преобразуване на Близкия изток чрез смяна на режимите по една от основните оси на противопоставяне в региона – оста Багдад – Техеран. През март 2003 г. американската армия свали режима на Саддам Хусейн и окупира Ирак с мащабна стратегия за „демократична трансформация“ на страната. Буш-старши проведе операция „Пустинна буря“ и ограничи, но не премахна режима на Саддам. С времето тази стратегия показва своите преимущества спрямо предприетата през 2003 г. Временното управление на американската окупация в Ирак след 2003 г. разформирова всички репресивни институции на режима – армията и специалните служби, а техните многочислени служители се вляха в групировките на сунитския ислямистки терор в страната. Военният контингент на САЩ затъна в кървава градска партизанска война, в която победа не бе възможна. След 2007 г. главнокомандващия американските сили ген. Петреус постигна споразумения с елита на сунитските племенни групи, но окупационният корпус на Вашингтон така и не можа да постигне своите цели за демократично преобразуване на политическата система в Ирак. Остава валиден въпроса – възможна ли е изобщо демократизация на подобен тип общества, в които традиционните структури и култура все още са доминиращи спрямо повърхностните импулси за модернизация? До края на 2011 г. президентът Обама изтегли почти всички американски войски от Ирак. „Клинът“ Саддам Хусейн бе отстранен... „Клиновете“ на кървавия хаос в Ирак останаха и с възхода на Ислямска държава задълбочиха кризисното развитие на страната и региона.

Затъването на американския контингент в гражданската война на Ирак доведе до отмяна на втората част от неоконсервативния план за преобразуване на Близкия изток – свалянето на режима в Техеран. Гражданската война в окупирания Ирак и политическата еманципация на шиитската общност в страната – около 60 на сто от населението – на практика рязко засили позициите на шиитски Иран както в Ирак, така и в съседните на Ирак страни – Сирия, управлявана от алевитския (шиитски) режим на клана Асад и Ливан, където шиитската общност има силно политическо присъствие, организирано около военизираната групировка на „Хизбула“. Вакуумът на властта, появил се с рухването на режима на Саддам не бе запълнен от стратегията за модернизация, донесена от американската окупация, а преимуществено от стратегическата визия на аятоласите за мощна властова проекция на шиитския ислям и неговия център – Иран – върху Близкия изток. Военизираните структури на ислямската революция разгърнаха формирането на „прокси“ военизирани ислямистки движения - както шиитски (като „Хизбула“), така и сунитски (като „Хамас“ в Газа и други населени с палестинци територии). Специфична подкрепа и благоприятна среда за експанзията на проиранските прокси терористични мрежи формира и стратегията на администрацията на президента Обама във Вашингтон за подкрепа на „Арабската пролет“ в Близкия изток. Тази стратегия задълбочи стратегическия вакуум в региона, фрагментацията на общностното и политическото пространство на арабските общества, в които традиционните светски диктаторски режими трябваше да бъдат заменени от „умерени ислямистки демократични правителства“.

Стратегията на екипа на Обама се основаваше върху разумната предпоставка, че дългогодишните светски диктатури в арабския свят са загубили огромната част от своята легитимност, формирана в процеса на антиколониалната им борба и политиките на модернизация след 50-те - 60-те години на 20 век. Демократизацията на тези общества не би могла да се осъществи чрез „либерализация“ (моделът на демократично преобразуване на обществата от Запада), а чрез легитимиране на фракциите на „умерения ислямизъм“ в управлението на арабските общества. Общественото недоволство от управлявалите десетилетия светски диктатори – бен Али в Тунис, Мубарак в Египет, Кадафи, Асад и Саддам – избухна през 2011-2012 година, и на арабския площад („Тахрир“ в Кайро, „Касба“ в Тунис) се събраха огромни маси от хора, както интелектуалци и представители на средната класа, така и на простолудието. Когато нещата стигнаха до свободни избори, стана очевидно, че прогресистките интелектуалци и търговци са ограничено малцинство, а демографски господстващо е доминираното от ислямистките движения простолудие – Мюсюлманските братя в Египет, „Хамас“ в Газа, „Енахда“ в Тунис. Стратегията за демократизация на администрацията на Обама се изграждаше върху повърхностното понятие за сътрудничество със силите на „умерения ислямизъм“. Какво означава самото понятие – къде е границата между „умерения“ и неумерения, радикален ислямизъм? Дошлите на власт ислямистки движения не показваха наличието на подобно разграничение. Ислямистът – президент на Египет Мохамед Морси веднага назначи в управлението най-изявени представители на терористичния ислямизъм, включително участвали в убийствата на чужденци – туристи, посещаващи археологичните забележителности на страната. Един от първите му актове бе законодателство за премахване на независимостта на правосъдието в Египет. Добре, че генерал Сиси не се оказа „последователен либерал“ и армията бързо отстрани самозабравилия се ислямист от властта.

„Арабската пролет“ доведе до хаотичен разпад на поредица арабски държави, десетилетия управлявани от светски диктатори. Политическото пространство на Близкия изток навлезе в процес на кървава фрагментация на етническа, верско-сектантска и кланова основа. Тази фрагментация се оказа благоприятната основа за процъфтяване на многобройни военизирани терористични групировки – като започнем с Ислямска държава и Ал Кайда и като стигнем до прокси структурите на Техеран по т.нар. „шиитска ос“ – от Бахрейн през Сирия до Ливан и Газа. Когато цял един регион навлезе във водовъртежа на подобен общностен и властови разпад, той моделира стратегиите и въвлича в участие множество външни фактори, борещи се за влияние и контрол. През 2015 г. РФ частично окупира Сирия в подкрепа на режима на Башар Асад и срещу опозиционните ислямистки групировки на сунитското мнозинство, на тюрки и кюрди в страната. Пекин и Москва влязоха в роля на стратегически партньори на режима в Техеран. Катар, Саудитска Арабия и Турция се активираха с цел участие във властовите баланси на обществата, потънали в гражданска война. Стратегиите на Запада – преди всичко на Вашингтон, но в някои случаи и на Париж, Лондон (напр. в Либия) – преследваха идеологически формулирана цел „демократизация“, която в прагматичен план бе по-скоро цел за контролирана нестабилност на държавите и обществата в региона. Проблемът е в това, че нестабилността не може да бъде контролирана – тя излезе от рамките на контрол. Именно заради това всеки опит за промяна на съществуващите властови баланси в Близкия изток носи сериозния риск за отваряне на властови вакуум, който поглъща и

фрагментира стратегиите на всички замесени актьори – големи и малки, външни и вътрешни. Това разбира се не означава, че всякакво политическо и военно развитие на процесите в региона трябва да бъде наблюдавано с боязън и отстриани. В този регион протичат събития, реализират се политики, пряко застрашаващи мира и стабилността в доста по-широки измерения, отколкото самите граници на Близкия изток. Ядрената програма на Иран е пряка заплаха за съществуването на Израел, но и огромен риск за ядрена пролиферация, която може да доведе до възникване на поредица нови ядрени сили в региона. Прокси мрежите на терористичните групировки, координирани от Техеран са в състояние да провокират мащабни военни действия – като тези, които започнаха с масовите убийства на Хамас на израелска територия от 7 октомври 2023 г. и продължиха с военната кампания на Израел в Газа.

Стратегията за намеса в един конфликт в Близкия изток по необходимост трябва да включва не само действията по преодоляване на статуквото, но и съдържателни – често дългосрочни мерки за овладяване на процесите - следствия на разчистеното статукво. Участието на Вашингтон в премахването на режима на аятоласите в Техеран е неизбежно и необходимо. Едва ли протестиращите с голи ръце млади поколения на Иран ще съумеят да се справят с въоръжените до зъби ислямисти от Революционната гвардия – Пасдаран и радикалните милиции на т.нар. „басиджи“. Иран е древна цивилизация с огромен принос към световната култура, покорена от примитивната ислямистка диктатура, от терористичния режим на аятоласите. Еманципацията на Иран и създаването на цивилизовани политически условия за живот и развитие на тази огромна страна би имало ключово значение за омиротворяването и интеграцията на Близкия изток в международните отношения. Същевременно всяка операция за промяна на политическото статукво – в Иран и в региона – трябва да се основава на разбирането, че декомпозирането на един политически режим от типа на ислямистката диктатура може да доведе до разпад на самата държавност. Това е един от основните изводи от дългогодишните опити за политическо реформиране на Близкия изток – след интервенцията на Вашингтон в Ирак през 2003 г, след прилагането на стратегията за асистирана демократизация през т.нар. „арабска пролет“ и през десетилетието на граждански войни след нея – в Сирия, в Либия и т.н. Разпадът на държавата заедно с декомпозицията на управляващия я авторитарен режим води до политическа преориентация на кланова, племенна и сектантско-вероизповедна основа и до многолик кръвопролитен сблъсък между редуцираните до традиционната си групова идентичност етно-религиозни общности. Държавите от региона – голяма част от тях условно „национални“ – са продукт на един процес на деколонизация, при който светските диктатури са репресивен, но относително ефективен инструмент за модернизация, за извличане на обществата от структурите на тяхната традиционна общностна идентичност. Политическата реформа може да надгражда националната идентичност само при целенасочени усилия за съхраняване на крехките национални институции, доминирани от еднолична власт и междукланова – междуплеменна договорка за разпределение на ресурсите на държавата. Разпускането на силовите институции – както в Ирак след 2003 г. – нарушава този крехък баланс между традиционните общности и властови групи и стартира яростна гражданска война.

Иран е древна държава с дълга, макар и противоречива държавнополитическа традиция. През по-голямата част от своята държавна история страната е била център на империя, а в модерните времена – доста крехка държавна структура, зависима до

голяма степен от външни влияния. Иранската нация се състои от множество етноси, като най-значимите сред тях са персите, азербайджанците, белуджите, кюрдите и т.н. Рязкото декомпозиране на ислямисткия режим (който освен репресивен е и целенасочено ретрограден, антимодерен) и неговите репресивни структури, ще освободи натрупаните междуетнически напрежения, заедно с всички останали измерения на политическата борба между ключови групи на населението и на националните елити. Мащабът на подобна трансформация на тази най-голяма нация и значима национална държава в региона на Близкия изток ще породи и силни вълни на промяна във властовите – етнорелигиозните баланси на целия регион. Оттук – и драматичната дилема за декомпозирането на режима на аятоласите в резултат на гражданската революция, която наблюдаваме в Иран понастоящем и на опитите за подкрепа на тази революция от страна на международни фактори – преди всичко от страна на Вашингтон. Режимът в Техеран е сериозно отслабен – както от протестите на собствените си граждани, така и от процесите на геополитическо реструктуриране на региона през последните години, особено след масовото убийство на израелци от Хамас на 7 октомври 2023 г. Израел унищожи основния потенциал на двете терористични движения – прокси структури на Техеран, Хамас в Газа и Хизбула в Ливан. 12 дневната война между Израел и Иран доведе до унищожаването на ключовите компоненти на иранската ядрена програма, в което се включиха и Съединените щати с бомбардировки над ирански ядрени центрове на 22 юни 2025 г. Потенциалът на Иран да играе ролята на водещ геополитически център в Близкия изток, придобит в резултат на верижния разпад на съседни арабски държави и пряко застрашаващо съществуването на Израел, бе сведен до минимум.

По всяка вероятност в началото на настоящата 2026 г. сме свидетели на отлагане на военната интервенция на САЩ в Иран, а не на нейната отмяна. Оцеляването на режима в Техеран и разправата с гражданската революция с масирано насилие от страна на аятоласите не е в интерес нито на Израел – чието съществуване ислямската република пряко заплашва, нито на Вашингтон, лансирал амбициозна стратегия за трансформация на Близкия изток. Тази стратегия е фокусирана върху разрешаването на проблема с Газа и контрола на Хамас върху анклав като база за реализация на Аврамическите споразумения и поредица други проекти, целящи преодоляване на ключовите конфликти в региона от последните 80 години. Режимът в Техеран е основния „клин“, който предотвратява реализацията на този стратегически дневен ред. Предстои да видим дали неговото демонтиране ще наследи основната стратегическа слабост на американските интервенции в региона на Близкия изток – „клин клина избива, но вторият остава...“.